

“TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI TUGATISH. TO‘LOVGA QOBILIYATSIZLIKNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH”

Mirzarasulova Sohiba Sadritdinovna

Yurisprudensiya 4/23 guruh

E-mail @gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18181037>

Annotatsiya

Ushbu maqolada tadbirkorlik subyektlarini tugatish hamda to‘lovga qobiliyatsizlik (bankrotlik) institutining huquqiy tartibga solinishi masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda tadbirkorlik subyektlarini ixtiyoriy va majburiy tugatish asoslari, ularni amalga oshirish tartibi, shuningdek, to‘lovga qobiliyatsizlikning vujudga kelish sabablari va huquqiy oqibatlari yoritilgan. Amaldagi milliy qonunchilik normalari, sud amaliyoti va huquqni qo‘llash tajribasi asosida bankrotlik jarayonining iqtisodiy va huquqiy ahamiyati ochib beriladi. Maqolada tadbirkorlar, kreditorlar va davlat manfaatlari o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlash masalalari ham ko‘rib chiqilib, huquqiy tartibotni takomillashtirishga oid ilmiy asoslangan xulosalar beriladi.

Kalit so‘zlar: Tadbirkorlik subyekti, tugatish, to‘lovga qobiliyatsizlik, bankrotlik, huquqiy tartibga solish, kreditorlar, sud amaliyoti.

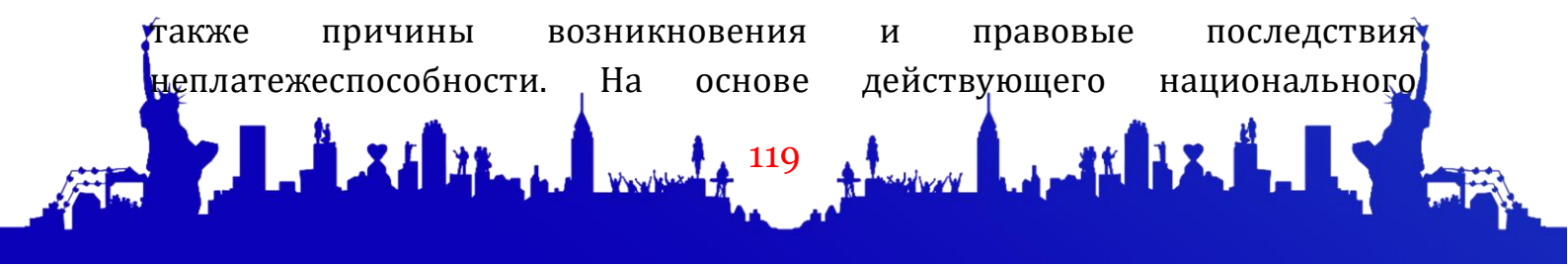
Abstract

This article analyzes the legal regulation of the liquidation of business entities and insolvency (bankruptcy). The study examines the grounds and procedures for voluntary and compulsory liquidation of business entities, as well as the causes and legal consequences of insolvency. Based on national legislation, judicial practice, and law enforcement experience, the economic and legal significance of bankruptcy proceedings is revealed. The article also considers the balance of interests between entrepreneurs, creditors, and the state, and presents scientifically grounded conclusions aimed at improving the legal regulation of insolvency and liquidation processes.

Keywords: Business entities, liquidation, insolvency, bankruptcy, legal regulation, creditors, judicial practice.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы правового регулирования ликвидации субъектов предпринимательства и института несостоятельности (банкротства). Анализируются основания и порядок добровольной и принудительной ликвидации хозяйствующих субъектов, а также причины возникновения и правовые последствия неплатежеспособности. На основе действующего национального

законодательства, судебной практики и правоприменительного опыта раскрывается экономико-правовое значение процедур банкротства. Особое внимание уделяется обеспечению баланса интересов предпринимателей, кредиторов и государства, а также формулируются научно обоснованные выводы по совершенствованию правового регулирования данных процессов.

Ключевые слова: Субъекты предпринимательства, ликвидация, неплатежеспособность, банкротство, правовое регулирование, кредиторы, судебная практика.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik subyektlarining barqaror faoliyati mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Biroq iqtisodiy munosabatlarning murakkablashuvi, moliyaviy risklarning ortishi va bozor sharoitlarining o'zgaruvchanligi ayrim hollarda tadbirkorlik subyektlarining to'lovga qobiliyatsiz holatga tushishiga olib keladi. Bunday vaziyatlarda tadbirkorlik subyektlarini tugatish hamda to'lovga qobiliyatsizlik (bankrotlik) institutining huquqiy jihatdan samarali tartibga solinishi alohida ahamiyat kasb etadi.

Tadbirkorlik subyektlarini tugatish jarayoni nafaqat tadbirkorning o'z manfaatlariga, balki kreditorlar, xodimlar va davlat manfaatlariga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli mazkur jarayonning aniq, shaffof va adolatli huquqiy mexanizmlar asosida amalga oshirilishi muhim hisoblanadi. To'lovga qobiliyatsizlik institutining asosiy vazifasi esa iqtisodiy muammolarga duch kelgan subyekt faoliyatini tartibli yakunlash yoki uni moliyaviy sog'lomlashtirish orqali kreditorlar talablarini imkon qadar qondirishdan iboratdir.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, bankrotlik va tugatish jarayonlarida huquqni qo'llash amaliyotida ayrim muammolar saqlanib qolmoqda. Mazkur holat tadbirkorlik subyektlarini tugatish va to'lovga qobiliyatsizlikni huquqiy tartibga solish masalalarini ilmiy jihatdan tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi. Ushbu maqolaning maqsadi — amaldagi qonunchilikni tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot usullari (Methods)

Mazkur tadqiqot tadbirkorlik subyektlarini tugatish hamda to'lovga qobiliyatsizlikni huquqiy tartibga solish masalalarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda huquqiy tadqiqotga xos ilmiy usullardan foydalanildi. Jumladan, normativ-huquqiy tahlil usuli orqali O'zbekiston Respublikasining tadbirkorlik

faoliyati, bankrotlik va xo'jalik yurituvchi subyektlarni tugatishga oid qonun hujjatlari o'rganildi [1]. Ushbu usul amaldagi huquqiy normalarning mazmuni va ularning amaliy qo'llanilishini aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, qiyosiy-huquqiy tahlil usuli yordamida milliy qonunchilik normalari xorijiy davlatlar tajribasi bilan solishtirildi [2]. Bu esa to'lovga qobiliyatsizlik institutini takomillashtirishda samarali mexanizmlarni aniqlashga xizmat qildi. Sud amaliyotini o'rganish usuli orqali tadbirkorlik subyektlarini tugatish va bankrotlik ishlarida uchrayotgan muammolar tahlil qilindi [3]. Bundan tashqari, mantiqiy tahlil, umumlashtirish va tizimlashtirish usullari qo'llanilib, olingan ma'lumotlar asosida ilmiy xulosalar shakllantirildi. Tadqiqotda foydalanilgan usullar mavzuning huquqiy mohiyatini chuqur ochib berishga hamda asosli natijalarga erishishga imkon berdi.

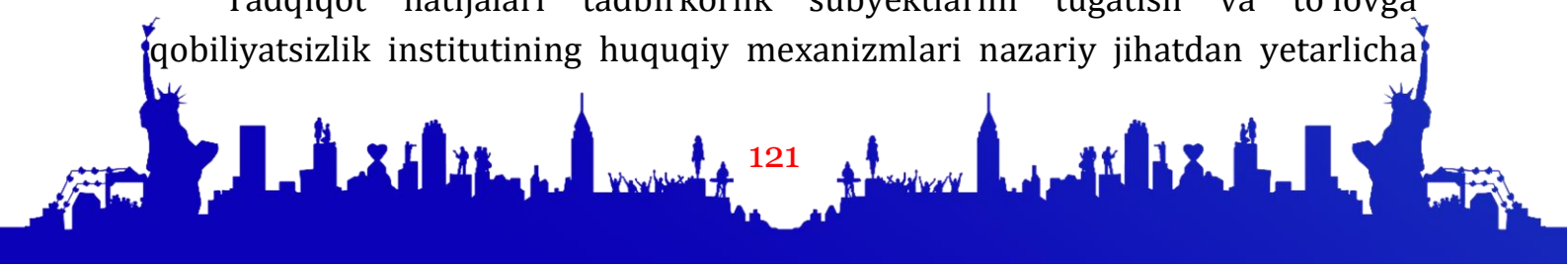
Natijalar (Results)

Tadqiqot davomida olingan natijalar tadbirkorlik subyektlarini tugatish hamda to'lovga qobiliyatsizlik institutining huquqiy tartibga solinishi O'zbekiston Respublikasida aniq normativ-huquqiy asosga ega ekanligini ko'rsatdi. Amaldagi qonunchilikka muvofiq, tadbirkorlik subyektlarini tugatish ixtiyoriy va majburiy tartibda amalga oshiriladi hamda ushbu jarayon qat'iy protsessual qoidalarga asoslanadi [1]. Shu bilan birga, huquqni qo'llash amaliyotida ushbu normalarning bir xil va samarali ijro etilmasligi aniqlangan.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, to'lovga qobiliyatsizlik institutining asosiy vazifasi qarzdor subyektning moliyaviy holatini adolatli baholash va kreditorlar talablarini imkon qadar qondirishdan iborat bo'lsa-da, amaliyotda mazkur mexanizm yetarli darajada samarali ishlamayapti [2]. Xususan, bankrotlik ishlarida sud jarayonlarining cho'zilishi, mol-mulkni inventarizatsiya qilish va realizatsiya qilishdagi kamchiliklar kreditorlar manfaatlariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, sud amaliyotini o'rganish natijasida ayrim tadbirkorlik subyektlari tomonidan bankrotlik tartib-taomillaridan qasddan qochish, aktivlarni yashirish yoki majburiyatlardan bo'yin tovlash holatlari mavjudligi aniqlandi [3]. Ushbu holatlar bankrotlik institutining profilaktik funksiyasi yetarli darajada ishlamayotganini ko'rsatadi. Natijada, mavjud huquqiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish, sud va nazorat organlari faoliyatini kuchaytirish hamda bankrotlik jarayonlarida shaffoflikni oshirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Muhokama (Discussion)

Tadqiqot natijalari tadbirkorlik subyektlarini tugatish va to'lovga qobiliyatsizlik institutining huquqiy mexanizmlari nazariy jihatdan yetarlicha

shakllangan bo'lsa-da, ularni amaliyotda qo'llashda muammolar mavjudligini ko'rsatdi. Xususan, bankrotlik jarayonlarining uzoq davom etishi va protsessual tartib-taomillarning murakkabligi tadbirkorlik muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu holat tadbirkorlar va kreditorlar manfaatlarini o'rtasida muvozanatni ta'minlashga to'sqinlik qiladi [1].

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, amaldagi qonunchilikda to'lovga qobiliyatsizlikni erta aniqlash va moliyaviy sog'lomlashtirish mexanizmlari yetarli darajada samarali ishlamayapti [2]. Natijada, ko'plab tadbirkorlik subyektlari bankrotlik holatiga kech murojaat qiladi, bu esa kreditorlar talablarini to'liq qondirish imkoniyatini kamaytiradi. Shu bilan birga, sud amaliyotida bankrotlik ishlarida bir xil yondashuvning yo'qligi huquqiy aniqlik prinsipiga putur yetkazmoqda.

Mazkur natijalar xorijiy davlatlar tajribasi bilan taqqoslanganda, bankrotlik institutini soddalashtirish va shaffoflikni oshirish zarurligini ko'rsatadi [3]. Xususan, raqamlashtirilgan nazorat mexanizmlarini joriy etish va sud jarayonlarini optimallashtirish orqali ushbu sohadagi muammolarni bartaraf etish mumkin. Shu bois, to'lovga qobiliyatsizlikni huquqiy tartibga solish tizimini takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, tadbirkorlik subyektlarini tugatish jarayonida huquqiy bilimning yetishmasligi va mutaxassislarining tajribasizligi jarayon samaradorligini pasaytiradi. Kreditorlar bilan kelishuv va qarzdorning aktivlarini baholash bo'yicha professional yondashuvning yetarli emasligi qaror qabul qilishni kechiktiradi. Shu bois, sud va moliyaviy ekspertlar o'rtasida hamkorlik mexanizmlarini kuchaytirish, treninglar va amaliy ko'nikmalarni oshirish bankrotlik jarayonining shaffofligini va tezkorligini ta'minlashga yordam beradi. Bundan tashqari, elektron monitoring va avtomatlashtirilgan tizimlar orqali mol-mulkni kuzatish huquqiy tartibning samaradorligini oshirishi mumkin.

Xulosa (Conclusion)

Mazkur tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tadbirkorlik subyektlarini tugatish va to'lovga qobiliyatsizlik institutini huquqiy tartibga solish tizimi mamlakatimizda normativ-huquqiy baza bilan ta'minlangan bo'lsa-da, amaliyotda ayrim muammolar mavjud. Bankrotlik jarayonining cho'zilishi, aktivlarni baholashdagi noaniqliklar va sud amaliyotidagi farqlar kreditorlar talablarini to'liq qondirishga to'sqinlik qilmoqda. Shu sababli bankrotlik institutini takomillashtirish va jarayonlarni soddalashtirish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, tadbirkorlik subyektlarini ixtiyoriy va majburiy tugatish mexanizmlarining samaradorligi sud va moliyaviy ekspertlar

o'rtasidagi hamkorlik hamda huquqiy bilim darajasi bilan chambarchas bog'liq. Shu bilan birga, elektron nazorat tizimlari va avtomatlashtirilgan monitoring mexanizmlarini joriy etish jarayonlarning tezkorligi va shaffofligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, huquqiy tartibga solishning samaradorligini oshirish uchun nafaqat qonunchilikni takomillashtirish, balki mutaxassislarni tayyorlash, sud amaliyotini optimallashtirish va moliyaviy monitoring mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Tadqiqot natijalari amaliy jihatdan dolzarb bo'lib, ularning tavsiyalari bankrotlik jarayonlarini soddalashtirish, kreditorlar va qarzdor manfaatlarini muvozanatlash hamda tadbirkorlik muhitini barqarorlashtirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati (References):

1. O'zbekiston Respublikasining "Bankrotlik to'g'risida"gi Qonuni. (2022). O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi axborotnomasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. (2023). O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
3. Karimov, A. (2020). Tadbirkorlik subyektlarini tugatish va bankrotlik jarayonining huquqiy jihatlari. Yuridik fanlar axborotnomasi, 4(2), 56–63.

